

Міністерство освіти і науки України  
Сумський державний університет

## **НАУКОВИЙ ПРАКТИКУМ ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ**

**Методичні вказівки до лекційних, практичних занять  
та самостійної роботи  
з дисципліни «Науковий практикум зі спеціальності»  
для студентів ОКР «магістр» спеціальності «Журналістика»  
денної, заочної та дистанційної форм навчання**

Суми  
Сумський державний університет  
2014

Методичні вказівки до лекційних, практичних занять та самостійної роботи з дисципліни «Науковий практикум зі спеціальності» / укладач О. Г. Ткаченко. – Суми : Сумський державний університет, 2014. – 20 с.

*Кафедра журналістики та філології*

## **ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ТА ЇЇ МІСЦЕ В НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ**

Науковий практикум зі спеціальності – дисципліна, яка належить до циклу природничо-наукової підготовки за ОКР «магістр» спеціальності «Журналістика» і базується на знаннях та навичках, отриманих під час вивчення дисципліни «Основи наукових досліджень».

Дисципліна покликана сприяти оптимальній організації наукової діяльності студентів, закріпленню знань, навичок щодо організації та специфіки наукової діяльності в галузі «Соціальні комунікації», правильному вибору методів дослідження, а також умінню оформляти й презентувати результати своїх наукових досліджень.

Важливою складовою освітньо-наукової програма магістра є науково-дослідницька підготовка, яка передбачає написання та захист магістерської роботи.

Наукове дослідження медіа має велике практичне значення. За дослідженнями європейських учених, «83 % журналістів переконані в тому, що дослідження допомагають покращити журналістський продукт; три чверті журналістів вважають, що дослідження необхідно проводити для контролю досягнутих результатів. І навіть у редакційному плануванні багатьох медіа дослідження відіграють центральну роль: у понад 90 % редакцій дані досліджень залучаються до концепції під час повторного випуску або реформ» (Гольфельд Ральф, 2003 р.).

## **ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ**

### **Тема 1 Соціальні комунікації як галузь науки.**

Сучасний стан, набутки та проблеми. Основні напрями, теорії та школи. Представники світової та вітчизняної наукової думки.

### **Тема 2. Специфіка наукової діяльності.**

Організація наукової діяльності. Відповідність отриманих результатів дослідження критеріям науковості. Поняття усталеної структури наукового твору.

### **Тема 3. Методологія наукової діяльності.**

Емпіричний і науковий процес пізнання. Квантитативні та квалітативні методи. Контент-аналіз як основний метод дослідження в соціальних комунікаціях.

### **Тема 4. Типологія досліджень.**

Дослідження суспільно-політичних, економічних, екологічних та культурних проблем, історичних подій. Аналіз проблемно-тематичної і жанрової структури публікацій, ефективності медіа тощо.

### **Тема 5. Особливості викладу наукових матеріалів.**

Вимоги до оформлення наукових робіт. Науковий стиль. Бібліографія.

## **МЕТОДИ НАВЧАННЯ**

1. Лекції – послідовний виклад теоретичного матеріалу, почасти – дискусійного характеру.

2. Практичні заняття – робота за планом, самостійна робота під керівництвом викладача, яка передбачає застосування на практиці теоретичного матеріалу; спостереження над різними масовокомунікаційними явищами, подіями; проведення наукового дослідження, рецензування та аналіз наукових робіт; опрацювання основної та додаткової наукової літератури.

3. Контроль навчальної роботи – тести з теорії наукових досліджень, складання бібліографії, написання власних наукових досліджень.

# МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

## Основна навчальна література

1. Іванов В. Ф. Основні теорії масової комунікації і журналістики : навч. посіб. / В. Ф. Іванов – К. : Київ. ун-т, 2008.
2. Різун В.В. Методи наукових досліджень у журналістикознавстві: Навчальний посібник / В. В. Різун, Т. В. Скотникова. – К.: Київський університет, 2005. – 232 с.
3. Різун В.В. Нарис з історії та теорії українського журналістикознавства / В. В. Різун, Т. А. Трачук. – К. : Київський університет, 2005.

## Додаткова рекомендована література

1. Різун В. В. Теорія масової комунікації / В. В. Різун: Підручник. — К.: Просвіта, 2008. — 260 с.
2. Різун В. В. Про стан нашої науки та вимоги до написання дисертацій / В. В. Різун // Наукові записки Інституту журналістики КНУ ім. Тараса Шевченка. — 2003. — №10. — С.7-13.
3. Українське журналістикознавство. Дисертаційні дослідження 1982 – 2000 р.р.: Бібліографічний покажчик / укладач Б. І. Черняков. – К. : Ін-т журн. Київ. ун-ту, 2000. – 63 с.
4. Конспект лекцій з дисципліни «Основи журналістикознавчих досліджень» для студентів 4 курсу гуманітарного факультету спеціальності 6.030301 «Журналістика» денної форми навчання / укладач О. Г. Ткаченко. – Суми, 2008. – 96 с.
5. Холод О. М. Методологія досліджень соціальних комунікацій: підручник / О. М. Холод. – Львів : ПАІС, 2014. – 280 с.

# РОБОЧИЙ РЕГЛАМЕНТ МОДУЛЬНО-РЕЙТИНГОВОГО КОНТРОЛЮ І ОЦІНЮВАННЯ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ОСНОВИ НАУКОВИХ ДО- СЛІДЖЕНЬ»

*Шкала оцінювання з навчальної дисципліни: R=100балів*

## **Розподіл рейтингових балів за видами навчальної роботи:**

Робота на аудиторних заняттях (лекції та практичні ) 30 балів.

Виконання контрольних завдань на практичних заняттях:

рецензія на наукову статтю – 10 балів;

наукова бібліографія – 5 балів.

Модульний контроль (тестування) – 15 балів;

Додатковий семестровий контроль, який передбачає написання наукової статті – 40 балів.

**Підсумок рейтингових балів за модульними циклами (при позитивному оцінюванні) – 60–100 балів.**

**Підсумкове семестрове оцінювання навчальної роботи студента:** оцінювання відповідно до отриманих за семестр рейтингових балів здійснюється за такою шкалою:

Сума балів (R)	Оцінка ECTS	Оцінка за національного шкалою	Визначення
90-100	A	5 (відмінно)	Відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок
82-89	B	4 (добре)	Вище середнього рівня з кількома помилками
74-81	C		В загальному правильна робота з певною кількістю помилок
64-73	D	3 (задовільно)	Непогано, але зі значною кількістю недоліків
60-63	E		Виконання задовольняє мінімальні критерії
35-59	FX	2 (незадовільно)	Можливе повторне складання
0-34	F		Необхідний повторний курс з навчальної дисципліни

– Студенти, які бажають підвищити свою позитивну оцінку, а також ті, які мають незадовільні рейтингові бали за семестр (від 35 до 59), складають додатковий захід підсумкового семестрового контролю – залік (за процеду-

рою письмового іспиту). В останньому випадку залікова кількість балів на контрольному заході зменшується на 10%.

– Студенти, які мають рейтинговий бал за семестр менше 35 до заходу підсумкового семестрового контролю не допускаються.

**Умови ліквідації заборгованостей з поточної роботи:** перескладання підсумкового модульного контролю студентами, які отримали рейтинговий бал за модульний цикл, що відповідає незадовільній оцінці (менше 60 балів) проводиться не пізніше двох тижнів після атестаційного. Позитивні оцінки з модульного циклу в цілому та його складових не підвищуються.

## ЗРАЗОК ОФОРМЛЕННЯ БІБЛІОГРАФІЇ

Характеристика джерела	Приклад оформлення
Книги:  Один автор	<ol style="list-style-type: none"> <li>1. Василій Великий. Гомілії / Василій Великий ; [пер. з давньогрец. Л. Звонська]. — Львів : Свічачо, 2006. — 307 с. — (Джерела християнського Сходу. Золотий вік патристики IV—V ст. ; № 14).</li> <li>2. Коренівський Д. Г. Дестабілізуючий ефект параметричного білого шуму в неперервних та дискретних динамічних системах / Коренівський Д. Г. — К. : Ін-т математики, 2006. — 111 с. — (Математика та її застосування) (Праці / Ін-т математики НАН України ; т. 59).</li> <li>3. Матюх Н. Д. Що дорожче срібла-золота / Наталя Дмитрівна Матюх. — К. : Асамблея діл. кіл : Ін-т соц. іміджмейкінгу, 2006. — 311 с. — (Ювеліри України ; т. 1).</li> <li>4. Шкляр В. Елементал : [роман] / Василь Шкляр. — Львів : Кальварія, 2005. — 196, [1] с. — (Першотвір).</li> </ol>
Два автори	<ol style="list-style-type: none"> <li>1. Матяш І. Б. Діяльність Надзвичайної дипломатичної місії УНР в Угорщині : історія, спогади, арх. док. / І. Матяш, Ю. Мушка. — К. : Києво-Могилян. акад., 2005. — 397, [1] с. — (Бібліотека наукового щорічника "Україна дипломатична" ; вип. 1).</li> <li>2. Ромовська З. В. Сімейне законодавство України / З. В. Ромовська, Ю. В. Черняк. — К. : Прецедент, 2006. — 93 с. — (Юридична бібліотека. Бібліотека адвоката) (Матеріали до складання кваліфікаційних іспитів для отримання Свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю ; вип. 11).</li> <li>3. Суберляк О. В. Технологія переробки полімерних та композиційних матеріалів : підруч. [для студ. вищ. навч. закл.] / О. В. Суберляк, П. І. Баштанник. — Львів : Растр-7, 2007. — 375 с.</li> </ol>
Три автори	<ol style="list-style-type: none"> <li>1. Акофф Р. Л. Идеализированное проектирование: как предотвратить завтрашний кризис сегодня. Создание будущего организации / Акофф Р. Л., Магидсон Д., Эддисон Г. Д. ; пер. с англ. Ф. П. Тарасенко. — Днепропетровск : Баланс Бизнес Букс, 2007. — XLIII, 265 с.</li> </ol>
Чотири автори	<ol style="list-style-type: none"> <li>1. Методика нормування ресурсів для виробництва продукції рослинництва / [ Вітвіцький В. В., Кисляченко М. Ф., Лобастов І. В., Нечипорук А. А.]. — К. : НДІ "Укראгропромпродуктивність", 2006. — 106 с. — (Бібліотека спеціаліста АПК. Економічні нормативи).</li> <li>2. Механізація переробної галузі агропромислового комплексу : [підруч. для учнів проф.-техн. навч. закл.] / О. В. Гвоздєв, Ф. Ю. Ялпачик, Ю. П. Рогач, М. М. Сердюк. — К. : Вища освіта, 2006. — 478, [1] с. — (ПТО: Професійно-технічна освіта).</li> </ol>
П'ять і більше авторів	<ol style="list-style-type: none"> <li>1. Психология менеджмента / [ Власов П. К., Липницкий А. В., Луцихина И. М. и др.] ; под ред. Г. С. Никифорова. — [3-е изд.]. — Х. : Гуманитар. центр, 2007. — 510 с.</li> <li>2. Формування здорового способу життя молоді : навч.-метод. посіб. для працівників соц. служб для сім'ї, дітей та молоді / [Т. В. Бондар, О. Г. Карпенко, Д. М. Дикова-Фаворська та ін.]. — К. : Укр. ін-т соц. дослідж., 2005. — 115 с. — (Серія "Формування здорового способу життя молоді" : у 14 кн., кн. 13).</li> </ol>



Без автора	<ol style="list-style-type: none"> <li>1. Історія Свято-Михайлівського Золотоверхого монастиря / [авт. тексту В. Ключ]. — К. : Грані-Т, 2007. — 119 с. — (Грані світу).</li> <li>2. Воскресіння мертвих : українська барокова драма : антологія / [упорядкув., ст., пер. і прим. В. О. Шевчук]. — К. : Грамота, 2007. — 638, [1] с.</li> <li>3. Тіло чи особистість? Жіноча тілесність у вибраній малій українській прозі та графіці кінця XIX — початку XX століття : [антологія / упоряд.: Л. Таран, О. Лагутенко]. — К. : Грані-Т, 2007. — 190, [1] с.</li> <li>4. Проблеми типологічної та квантитативної лексикології : [зб.наук.праць / наук. ред. Каліущенко В. та ін.]. — Чернівці : Рута, 2007. — 310 с.</li> </ol>
Багатотомний документ	<ol style="list-style-type: none"> <li>1. Історія Національної академії наук України, 1941—1945 / [упоряд. Л. М. Яременко та ін.]. — К. : Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, 2007— .— (Джерела з історії науки в Україні). Ч. 2 : Додатки — 2007. — 573, [1] с.</li> <li>2. Межгосударственные стандарты : каталог в 6 т. / [сост. Ковалева И. В., Рубцова Е. Ю. ; ред. Иванов В. Л.]. — Львов : НТЦ "Леонорм-Стандарт", 2005— .— (Серия "Нормативная база предприятия"). Т. 1. — 2005. — 277 с.</li> <li>3. Дарова А. Т. Неисповедимы пути Господни... : (Дочь врага народа) : трилогия / А. Дарова. — Одесса : Астропринт, 2006— .— (Сочинения : в 8 кн. / А. Дарова ; кн. 4).</li> <li>4. Кучерявенко Н. П. Курс налогового права : Особенная часть : в 6 т. / Н. П. Кучерявенко. — Х. Право, 2002— .— Т. 4: Косвенные налоги. — 2007. — 534 с.</li> <li>5. Реабілітовані історією. Житомирська область : [у 7 т.]. — Житомир : Полісся, 2006— .— (Науково-документальна серія книг "Реабілітовані історією" : у 27 т. / голов. редкол.: Тронько П. Т. (голова) [та ін.]). Кн. 1 / [обл. редкол.: Синявська І. М. (голова) та ін.]. — 2006. — 721, [2] с.</li> <li>6. Бондаренко В. Г. Теорія ймовірностей і математична статистика. Ч.1 / В. Г. Бондаренко, І. Ю. Канівська, С. М. Парамонова. — К. : НТУУ "КПІ", 2006. — 125 с.</li> </ol>

Матеріали конференцій, з'їздів	<ol style="list-style-type: none"> <li>1. Економіка, менеджмент, освіта в системі реформування агропромислового комплексу : матеріали Всеукр. конф. молодих учених-аграрників ["Молодь України і аграрна реформа"], (Харків, 11—13 жовт. 2000 р.) / М-во аграр. політики, Харк. держ. аграр. ун-т ім. В. В. Докучаєва. — Х. : Харк. держ. аграр. ун-т ім. В. В. Докучаєва, 2000. — 167 с.</li> <li>2. Кібернетика в сучасних економічних процесах : зб. текстів виступів на республік. міжвуз. наук.-практ. конф. / Держкомстат України, Ін-т статистики, обліку та аудиту. — К. : ІСОА, 2002. — 147 с.</li> <li>3. Матеріали ІХ з'їзду Асоціації українських банків, 30 червня 2000 р. інформ. бюл. — К. : Асоц. укр. банків, 2000. — 117 с. — (Спецвип.: 10 років АУБ).</li> <li>4. Оцінка й обґрунтування продовження ресурсу елементів конструкцій : праці конф., 6—9 черв. 2000 р., Київ. Т. 2 / відп. Ред. В. Т. Трощенко. — К. : НАН України, Ін-т пробл. міцності, 2000. — С. 559—956, XIII, [2] с. — (Ресурс 2000).</li> <li>5. Проблеми обчислювальної механіки і міцності конструкцій : зб. наук. праць / наук. ред. В. І. Моссаковський. — Дніпропетровськ : Навч. кн., 1999. — 215 с.</li> <li>6. Ризикологія в економіці та підприємстві : зб. наук. праць за матеріалами міжнар. наук.-практ. конф., 27-28 берез. 2001 р. / М-во освіти і науки України, Держ. податк. адмін. України [та ін.]. — К. : КНЕУ : Акад. ДПС України, 2001. — 452 с.</li> </ol>
Препринти	<ol style="list-style-type: none"> <li>1. Шилияев Б. А. Расчеты параметров радиационного повреждения материалов нейтронами источника ННЦ ХФТИ/ANL USA с подкритической сборкой, управляемой ускорителем электронов / Шилияев Б. А., Воеводин В. Н. — Х. ННЦ ХФТИ, 2006. — 19 с. — (Препринт / НАН України, Нац. науч. центр "Харьк. физ.-техн. ин-т"; ХФТИ 2006-4).</li> <li>2. Панасюк М. І. Про точність визначення активності твердих радіоактивних відходів гамма-методами / Панасюк М. І., Скорбун А. Д., Сплошной Б. М. — Чорнобиль : Ін-т пробл. безпеки АЕС НАН України, 2006. — 7, [1] с. — (Препринт / НАН України, Ін-т пробл. безпеки АЕС ; 06-1).</li> </ol>
Депоновані наукові праці	<ol style="list-style-type: none"> <li>1. Социологическое исследование малых групп населения / В. И. Иванов [и др.]; М-во образования Рос. Федерации, Финансовая академия. — М., 2002. — 110 с. — Деп. в ВИНИТИ 13.06.02, № 145432.</li> <li>2. Разумовский, В. А. Управление маркетинговыми исследованиями в регионе / В. А. Разумовский, Д. А. Андреев. — М., 2002. — 210 с. — Деп. в ИНИОН Рос. акад. наук 15.02.02, № 139876.</li> </ol>
Словники	<ol style="list-style-type: none"> <li>1. Географія : словник-довідник / [авт.-уклад. Ципін В. Л.]. — Х. : Халімон, 2006. — 175, [1] с.</li> <li>2. Тимошенко З. І. Болонський процес в дії : словник-довідник основ. термінів і понять з орг. навч. процесу у вищ. навч. закл. / З. І. Тимошенко, О. І. Тимошенко. — К. : Європ. ун-т, 2007. — 57 с.</li> <li>3. Українсько-німецький тематичний словник [уклад. Н. Яцко та ін.]. — К. : Карпенко, 2007. — 219 с.</li> <li>4. Європейський Союз : словник-довідник / [ред.-упоряд. М. Марченко]. — 2-ге вид., оновл. — К. : К.І.С., 2006. — 138 с.</li> </ol>

Атласи	<ol style="list-style-type: none"> <li>1. Україна : екол.-геогр. атлас : присвяч. всесвіт. дню науки в ім'я миру та розвитку згідно з рішенням 31 сесії ген. конф. ЮНЕСКО / [наук. редкол.: С. С. Куруленко та ін.] ; Рада по вивч. продукт. сил України НАН України [та ін.]. — / [наук. редкол.: С. С. Куруленко та ін.]. — К. : Варта, 2006. — 217, [1] с.</li> <li>2. Анатомія пам'яті : атлас схем і рисунків провідних шляхів і структур нервової системи, що беруть участь у процесах пам'яті і посіб. для студ. та лікарів / О. Л. Дроздов, Л. А. Дзязк, В. О. Козлов, В. Д. Маковецький. — 2-ге вид., розшир. та доповн. — Дніпропетровськ : Пороги, 2005. — 218 с.</li> <li>3. Куерда Х. Атлас ботаніки / Хосе Куерда ; [пер. з ісп. В. Й. Шовкун]. — Х. : Ранок, 2005. — 96 с.</li> </ol>
Законодавчі та нормативні документи	<ol style="list-style-type: none"> <li>1. Кримінально-процесуальний кодекс України : за станом на 1 груд. 2005 р. / Верховна Рада України. — Офіц. вид. — К. : Парлам. вид-во, 2006. — 207 с. — (Бібліотека офіційних видань).</li> <li>2. Медична статистика статистика : зб. нормат. док. / упоряд. та голов. ред. В. М. Заболотько. — К. : МНІАЦ мед. статистики : Медінформ, 2006. — 459 с. — (Нормативні директивні правові документи).</li> <li>3. Експлуатація, порядок і терміни перевірки запобіжних пристроїв посудин, апаратів і трубопроводів теплових електростанцій : СОУ-Н ЕЕ 39.501:2007. — Офіц. вид. — К. : ГРІФРЕ : М-во палива та енергетики України, 2007. — VI, 74 с. — (Нормативний документ Мінпаливенерго України. Інструкція).</li> </ol>
Стандарти	<ol style="list-style-type: none"> <li>1. Графічні символи, що їх використовують на устаткуванні. Показчик та огляд (ISO 7000:2004, IDT) : ДСТУ ISO 7000:2004. — [Чинний від 2006-01-01]. — К. : Держспоживстандарт України 2006. — IV, 231 с. — (Національний стандарт України).</li> <li>2. Якість води. Словник термінів : ДСТУ ISO 6107-1:2004 — ДСТУ ISO 6107-9:2004. — [Чинний від 2005-04-01]. — К. : Держспоживстандарт України, 2006. — 181 с. — (Національні стандарти України).</li> <li>3. Вимоги щодо безпечності контрольно-вимірювального та лабораторного електричного устаткування. Частина 2-020. Додаткові вимоги до лабораторних центрифуг (EN 61010-2-020:1994, IDT) : ДСТУ EN 61010-2-020:2005. — [Чинний від 2007-01-01]. — К. : Держспоживстандарт України, 2007. — IV, 18 с. — (Національний стандарт України).</li> </ol>
Каталоги	<ol style="list-style-type: none"> <li>1. Межгосударственные стандарты : каталог : в 6 т. / [сост. Ковалева И. В., Павлюкова В. А. ; ред. Иванов В. Л.]. — Львов : НТЦ "Леонорм-стандарт, 2006— . — (Серия "Нормативная база предприятия"). Т. 5. — 2007. — 264 с. Т. 6. — 2007. — 277 с.</li> <li>2. Пам'ятки історії та мистецтва Львівської області : каталог-довідник / [авт.-упоряд. М. Зобків та ін.]. — Львів : Новий час, 2003. — 160 с.</li> <li>3. Університетська книга : осінь, 2003 : [каталог]. — [Суми : Унів. кн., 2003]. — 11 с.</li> <li>4. Горницкая И. П. Каталог растений для работ по фитодизайну / Горницкая И. П., Ткачук Л. П. — Донецк : Лебедь, 2005. — 228 с.</li> </ol>

Бібліографічні показники	<ol style="list-style-type: none"> <li>1. Куц О. С. Бібліографічний покажчик та анотації кандидатських дисертацій, захищених у спеціалізованій вченій раді Львівського державного університету фізичної культури у 2006 році / О. Куц, О. Вацеба. — Львів : Укр. технології, 2007. — 74 с.</li> <li>2. Систематизований покажчик матеріалів з кримінального права, опублікованих у Віснику Конституційного Суду України за 1997—2005 роки / [уклад. Кириць Б. О., Потлянь О. С.]. — Львів : Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2006. — 11 с. — (Серія: Бібліографічні довідники ; вип. 2).</li> </ol>
Дисертації	<ol style="list-style-type: none"> <li>1. Петров П.П. Активність молодих зірок сонячної маси: дис. ... доктора фіз.-мат. наук : 01.03.02 / Петров Петро Петрович. – К., 2005. – 276 с.</li> </ol>
Автореферати дисертацій	<ol style="list-style-type: none"> <li>1. Новосад І.Я. Технологічне забезпечення виготовлення секцій робочих органів гнучких гвинтових конвеєрів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. техн. наук : спец. 05.02.08 „Технологія машинобудування” / І. Я. Новосад. — Тернопіль, 2007. — 20, [1] с.</li> <li>2. Нгуєн Ші Данг. Моделювання і прогнозування макроекономічних показників в системі підтримки прийняття рішень управління державними фінансами : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. техн. наук : спец. 05.13.06 „Автоматиз. системи упр. та прогрес. інформ. технології” / Нгуєн Ші Данг. — К., 2007. — 20 с.</li> </ol>
Авторські свідоцтва	<ol style="list-style-type: none"> <li>1. А. с. 1007970 СССР, МКИ<sup>3</sup> В 25 J 15/00. Устройство для захвата неориентированных деталей типа валов / В. С. Ваулин, В. Г. Кемайкин (СССР). – № 3360585/25–08 ; заявл. 23.11.81 ; опубл. 30.03.83, Бюл. № 12.</li> </ol>
Патенти	<ol style="list-style-type: none"> <li>1. Пат. 2187888 Российская Федерация, МПК<sup>7</sup> Н 04 В 1/38, Н 04 J 13/00. Приемопередающее устройство / Чугаева В.И.; заявитель и патентообладатель Воронеж. науч.-исслед. ин-т связи. – № 2000131736/09 ; заявл. 18.12.00 ; опубл. 20.08.02, Бюл. № 23 (И ч.).</li> </ol>
Частина книги, періодичного, продовжуваного видання	<ol style="list-style-type: none"> <li>1. Козіна Ж. Л. Теоретичні основи і результати практичного застосування системного аналізу в наукових дослідженнях в області спортивних ігор / Ж. Л. Козіна // Теорія та методика фізичного виховання. — 2007. — № 6. — С. 15—18, 35—38.</li> <li>2. Гранчак Т. Інформаційно-аналітичні структури бібліотек в умовах демократичних перетворень / Тетяна Гранчак, Валерій Горовий // Бібліотечний вісник. — 2006. — № 6. — С. 14—17.</li> <li>3. Валькман Ю. Р. Моделирование НЕ-факторов — основа интеллектуализации компьютерных технологий / Ю. Р. Валькман, В. С. Быков, А. Ю. Рыхальский // Системні дослідження та інформаційні технології. — 2007. — № 1. — С. 39—61.</li> <li>4. Ма Шуїн Проблеми психологічної підготовки в системі фізкультурної освіти / Ма Шуїн // Теорія та методика фізичного виховання. — 2007. — № 5. — С. 12—14.</li> <li>5. Регіональні особливості смертності населення України / Л. А. Чепелевська, Р. О. Моїсеєнко, Г. І. Баторшина [та ін.] // Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України. — 2007. — № 1. — С. 25—29.</li> <li>6. Валова І. Нові принципи угоди Базель II / І. Валова ; пер. з англ. Н. М. Середи // Банки та банківські системи. — 2007. — Т. 2, № 2. — С. 13—20.</li> </ol>

	<ol style="list-style-type: none"> <li>7. Зеров М. Поетична діяльність Куліша // Українське письменство XIX ст. Від Куліша до Винниченка : (нарис з новітнього укр., письменства) : статті / Микола Зеров. — Дрогобич, 2007. — С. 245—291.</li> <li>8. Третьяк В. В. Возможности использования баз знаний для проектирования технологии взрывной штамповки / В. В. Третьяк, С. А. Стадник, Н. В. Калайтан // Современное состояние использования импульсных источников энергии в промышленности : междунар. науч.-техн. конф., 3-5 окт. 2007 г. : тезисы докл. — X., 2007. — С. 33.</li> <li>9. Чорний Д. Міське самоврядування: тягарі проблем, принади цивілізації / Д. М. Чорний // По лівий бік Дніпра: проблеми модернізації міст України : (кінець XIX—початок XX ст. / Д. М. Чорний. — X., 2007. — Розд. 3. — С. 137—202.</li> </ol>
Електронні ресурси	<ol style="list-style-type: none"> <li>1. Богомольний Б. Р. Медицина екстремальних ситуацій [Електронний ресурс] : навч. посіб. для студ. мед. вузів III—IV рівнів акредитації / Б. Р. Богомольний, В. В. Кононенко, П. М. Чув. — 80 Min / 700 MB. — Одеса : Одес. мед. ун-т, 2003. — (Бібліотека студента-медика) — 1 електрон. опт. диск (CD-ROM) ; 12 см. — Систем. вимоги: Pentium ; 32 Mb RAM ; Windows 95, 98, 2000, XP ; MS Word 97-2000.— Назва з контейнера.</li> <li>2. Розподіл населення найбільш численних національностей за статтю та віком, шлюбним станом, мовними ознаками та рівнем освіти [Електронний ресурс] : за даними Всеукр. перепису населення 2001 р. / Держ. ком. статистики України ; ред. О. Г. Осауленко. — К. : CD-вид-во "Інфодиск", 2004. — 1 електрон. опт. диск (CD-ROM) : кольор. ; 12 см. — (Всеукр. перепис населення, 2001). — Систем. вимоги: Pentium-266 ; 32 Mb RAM ; CD-ROM Windows 98/2000/NT/XP. — Назва з титул. екрану.</li> <li>3. Бібліотека і доступність інформації у сучасному світі: електронні ресурси в науці, культурі та освіті : (підсумки 10-ї Міжнар. конф. „Крим-2003”) [Електронний ресурс] / Л. Й. Костенко, А. О. Чекарцьов, А. Г. Бровкін, І. А. Павлуша // Бібліотечний вісник — 2003. — № 4. — С. 43. — Режим доступу до журн. : <a href="http://www.nbu.gov.ua/articles/2003/03klinko.htm">http://www.nbu.gov.ua/articles/2003/03klinko.htm</a>.</li> </ol>

#### Примітки:

1. Бібліографічний опис оформлюється згідно з ДСТУ ГОСТ 7.1:2006 “Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання”.

2. Опис складається з елементів, які поділяються на обов’язкові та факультативні. У бібліографічному описі можуть бути тільки обов’язкові чи обов’язкові та факультативні елементи. Обов’язкові елементи містять бібліографічні відомості, які забезпечують ідентифікацію документа. Їх наводять у будь-якому описі.

Проміжки між знаками та елементами опису є обов’язковими і використовуються для розрізнення знаків граматичної і приписаної пунктуації.

3. У списку опублікованих праць здобувача, який наводять в авторефераті, необхідно вказати прізвища та ініціали всіх його співавторів незалежно від виду публікації.

## ЗРАЗОК НАУКОВОЇ СТАТТІ

**Наукова галузь:** соціальні комунікації

**Спеціальність** 27.00.01 – теорія та історія соціальних комунікацій

УДК 007 : 304 : 070

**Олена ТКАЧЕНКО,**

д. філол. н., проф.

Сумський державний університет,

вул. РимськогоКорсакова, 2,

Суми, 40007, Україна,

email: elenasumdu@yandex.ru

### **СОЦІОКОМУНІКАТИВНІ ПРИНЦИПИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ МЕДІАКАМПАНІЇ «КОЛЕКТИВІЗАЦІЯ»**

*Розглядається медіакампанія як один із механізмів медіавпливу радянської преси 20–30 рр. ХХ століття (на прикладі контенту республіканської газети «Комуніст»).*

*Ключові слова:* медіавплив, медіакампанія, колективізація, соціокомунікативні функції.

Ефективність впливу масмедіа – один із головних напрямів масово-комунікаційних досліджень двох останніх століть. Як відзначає В. Різун, дискусія навколо того, чим є преса – «дзеркалом», що відображає суспільну думку, чи «ліхтарем», що формує її, бере початок із кінця ХІХ століття [1, 227].

Д. МакКвейл, Х.Б. Бросіус, Ф. Ессер, Дж. Брайант, М. МакКобс, Д. Шоу, С. Демченко, В. Іванов, В. Різун, Г. Штромайер – далеко не повний перелік вчених, які вивчають вплив ЗМІ.

Теорія медіавпливу розроблена доволі ґрунтовно: визначені види, процеси, типологія тощо. Досліджуючи історію вивчення медіавпливу, МакКвейл називає чотири її фази, вказавши під номером один Всемогутні медіа. «Використання медіа рекламодавцями в Європі, пропагандистами Першої світової війни, тоталітарними державами у міжвоєнні роки, новим, революційним режимом у Росії, – пише вчений, – підтверджує те, у що люди й так готові були повірити, а саме: медіа можуть бути надзвичайно могутніми» [2, 412]. Більшість із цих досліджень ґрунтується на матеріалах функціонування американських медіа, водночас малодослідженою залишається ефективність радянських ЗМІ, відтак актуальність теми очевидна.

Мета нашого дослідження – визначити ідейнотематичні принципи та особливості проведення медіакампанії «колективізація» в Радянській Україні.

Матеріалом для дослідження стала газета «Комуніст», орган Центрального й Харківського комітету КП(б)У, перший номер якої вийшов 15 червня 1918 року, в червні 1926го газета стала україномовною, а в лютому 1943го змінила назву на «Радянська Україна», стала органом ЦККП України, Верховної Ради та Ради Міністрів УРСР.

Медійна кампанія (процес медіавпливу) – це ситуація, у якій використовують медіа, щоб переконати в чомусь населення, сформулювати потрібну громадську думку, націлити на необхідну комунікативну дію.

Як відомо, сила медіавпливу значно залежить від природи моделі «ЗМІ та влада». Спираючись на дослідження Дж. Сиберта, Т. Петерсона, В. Шрама, система ЗМІ в Радянській Україні визначається як соціалістична модель [3]. Діяльність масмедіа чітко регламентувалася з позицій партійності та ідеології, держава володіла ЗМІ, які з владою фактично злилися, розчинились у владних інституціях і стали головним інструментом утвердження диктатури пролетаріату: «...один народ, одна партія, одна ідеологія, одна преса»[4, 47]. Слід зазначити, що саме терміни ЗМІ та ЗМК на позначення медіа і масмедіа були запроваджені радянськими ідеологами.

Перетворення Радянського Союзу, зокрема України – країни одвічно аграрної в індустріальну (саме таке рішення приймає ЦК КП (б) у 1928 році) – вимагало значних інвестицій та матеріальних ресурсів. Потрібно відзначити, що різні держави у світі порізно вирішували таку проблему. Країна Рад – за рахунок селян, хоча сільське господарство й саме потребувало державних дотацій. Як і варто було очікувати, у 1928 р. план хлібозаготівлі був провалений і влада більшовиків перейшла до рішучих дій, оголосивши про початок державної кампанії «колективізація».

У святковому номері газети «Правда» від 7.11.29 р. надрукована стаття Сталіна «Рік великого зламу», у якій «вождь народів» упевнено констатував, що в колективізації настав злам: середняк пішов до колгоспу. Зрозуміло, що слова Сталіна стали інструкцією до дії. Були визначені терміни завершення колективізації. Особлива роль у цій кампанії належала Україні, де згідно з Постановою ЦК ВКП (б) «Про темпи колективізації та заходи допомоги колгоспному будівництву» (січень 1930 року) колективізацію необхідно було завершити восени 1931го або навіть, останній термін, навесні 1932 року.

Потрібно зазначити, що оголошена раніше державою кампанія – «індустріалізації» – безпосередньо вплинула на хлібозаготівлю й провал останньої спонукав радянську владу форсувати наступну кампанію – «колективізацію», яка супроводжувалася двома дуже важливими і трагічними для України процесами: хлібоздачею та знищенням куркуля як прошарку. Саме від них залежала доля колективізації. Держава задіяла всі керівні важелі та механізми для її проведення, головна роль при цьому відводилася масмедіа.

Оскільки «успіх масмедійної кампанії залежить від статусу організатора кампанії в суспільстві» [2, 439], то зрозуміло, він був прогнозованим.

У проведенні кампанії взяли участь усі без винятку радянські медіа, а інших і не було. Про її силу та обсяги свідчить статистика: у 1930 році в Україні видавалося 654 газети, разовий наклад яких становив 4007 тис. екземплярів, а в 1931 році – 1097 газет тиражем 4659 тис. екземплярів [5, 6, 9]. Стимулятором міжмедійного впливу стала газета «Правда» – орган ЦК компартії Радянського Союзу, матеріали якої слугували орієнтиром для усіх радянських медіа.

Медіакампанія розпочалася з уведення слів «колективізація», «колгосп», «колгоспники» у назви багатьох існуючих на той час типів газет.

Щоденна газета «Комуніст» у 1930 році виходила в місті Харків накладом 30.000 екземплярів. Саме вона відстежувала висвітлення ходу медіакампанії «колективізація» українською пресою: регіональною, районною, виданнями МТС (машиннотракторних станцій), багатотиражками тощо. У постійній рубриці «Огляд преси» піддавалися критиці газети за недостатнє й неефективне висвітлення колективізації. Стаття «Преса в похід за хлібом» (номер від 16 жовтня 1930 року) закінчувалася закликком «Газета повинна негайно, побойовому розпочати організацію хлібоздачі, щоденно вступаючи в боротьбу за хліб!».

На початку 1930 року «Комуніст» не публікує матеріалів, пов'язаних із проблемами колективізації, мова йде про зерно, про посівну, про стан техніки, а в наступному – про врожай. У жовтні кожен номер газети більше розвороту відводить для висвітлення процесу колективізації, мусоляться питання здачі хліба й розкуркулення. Дивовижно – лише три проблеми, а таке різноманіття жанрів, видів та підвидів журналістських форм. Замітки, кореспонденція, репортажі, статті різного характеру переповнюють пресо-ві шпальти.

Газета застосовує різноманітні методи інформаційної атаки з однією метою – змусити селян здати врожай, відмовитися від власного господарства, вступити до колгоспів. Номери заповнюються постановами, рішеннями, резолюціями партійних з'їздів, наказами різноманітних органів КП(б)У. Оголошуються місячники, декади, п'ятиденки та дні: «Декада колективізації та врожаю», «Ударна декада», «Перша жовтнева п'ятиденка», «День колективізації і врожаю» і т. д. Упроваджуються нові форми журналістських публікацій – «Червона дошка», «Чорна дошка», «Червоний список», «Ганебний список», «Суспільний буксир», «Рапорт передовиків», «Відсталі райони», «Оперативні розвідки» тощо. Створюються виїзні редакції та бригади.

Вражають повна відсутність на сторінках полеміки, безапеляційність суджень, категоричність заяв, погрози, безпідставні обвинувачення, навішування ярликів, заклики до влади вживати заходи проти тих, хто не вико-



нує планів хлібозаготівлі. Тут же спостерігаємо накази про зняття з посад або догани різного рівня керівникам, які не справляються з поставленими партією завданнями. Спроби поставити під сумнів план розцінювалися як шкідництво та сприяння куркулям. Газетні шпальти наповнювалися лозунгами, закликами, зверненнями, цифрами. Виклад матеріалів мав яскраво виражені ознаки пропаганди й характеризувався агресивністю, войовничістю та експресією. Як відомо, це ефективний метод медіавпливу. Важко передати почуття, які виникають, коли читаєш публікації, наповнені звітами про вступи селян до колгоспу й цифрами, що свідчать про кількість ліквідованих куркульських господарств.

Для журналістів «Комуніста» колективізація – «не кампанія, а військове завдання» (під таким гаслом у номері від 6 вересня 1930 друкується ряд матеріалів). Найчастіше гасла стають рубрикою. Значну роль в успіху медіакампанії зіграло залучення робсількорів, їхні замітки в більшості своїй анонімні. Для газети того періоду типові такі звернення: «Привіт бойовим загонам робсількорівців – творцям ленінської масової преси!».

Ураховуючи вищесказане, можна зробити такі висновки. Відсутність опозиційної періодики, альтернативних джерел інформації забезпечували максимальний медіавплив. Згідно з теорією порядку денного М. МакКобса «Теми, на яких фокусується увага в новинах, з часом аудиторія починає сприймати як важливі, тобто медійна програма задає порядок денний громадській програмі» [6, 32].

Ми спостерігаємо семантичне маніпулювання, ретельний відбір і спеціальне групування понять, що сприяють маніпуляції рецепції інформації, формуванню стереотипів, що в поєднанні з агресією та залякуванням нав'язує читачам певний тип поведінки. Щодо залякування, то бачимо не лише латентні його форми (інформація про «неправильні», шкідливі дії радянських людей, суди, покарання), а й неприховані (прямі заклики застосувати репресивні заходи – штрафи, звільнення, кримінальної відповідальності, конфіскації майна) – усе це переповнює газетні шпальти.

Графічний та поліграфічний елемент, жирні крупні шрифти, особливо у заголовках, гаслах, зверненнях, велика кількість підкреслень, виділень – відіграють значну роль у процесі медіавпливу.

Особливо популярним методом впливу радянської масмедійної кампанії є посилення на авторитет – у нашому випадку на товариша Сталіна. Про нього згадується практично в кожній публікації, що створює ілюзію його постійної присутності, відтак читач не може ставити під сумнів жодне слово, опубліковане в газеті, інакше він – «ворог народу». Саме так у радянських людей формувався міф про силу партії та побудову комунізму.

Адресна спрямованість багатьох публікацій, звернення до конкретних людей (піонерів, комсомольців, дітей, жінок, ударників, колгоспників, се-

кретарів різних комітетів партій, голів колгоспів і т. д.) вчинити певну дію, розцінювалися читачем як пряме звернення до нього. Як наслідок, кожен відчував себе безпосереднім учасником колективізації та відповідальним за її успіх. Матеріали строго ділилися на два види: один – схвалював, другий – засуджував, тобто редакційна політика будувалася за принципом «батого і пряника».

Медіакампанія радянської системи ЗМІ, присвячена одній із найбільш драматичних подій в історії України – колективізації, принесла свої плоди: до кінця 1932го було колективізовано 70 %, а в липні 1935го вже 93 % сільських господарств, які володіли 98 % посівних площ.

Відтак основу соціокомунікативних принципів медіакампанії «колективізації» складають маніпулятивні технології радянських ідеологів.

1. *Різун В. В.* Теорія масової комунікації : підруч. для студ. галузі 0303 «журналістика та інформація» / В. В. Різун. – К. : Вид. центр «Просвіта», 2008. – 260 с.

2. *МакКвейл Д.* Теорія масової комунікації / ДенісМакКвейл ; переклали з англ. : О. Возьна, Г. Сташків ; [наук. ред. Н. Габор ; ред. М. Прихода]. – Львів : Літопис, 2010. – 538 с.

3. *Siebert F.* Four Theories of the Press / Siebert F., Peterson T., Schramm W. – Urbana, 1956.

4. *Демченко С. В.* Масова комунікація як чинник формування громадського суспільства в незалежній Україні (глобальне і національне) : моногр. / С. В. Демченко. – Дніпропетровськ : ВидвоМаковецький, 2009. – 368 с.

5. *Періодичні видання УРСР, 1917–1960* : бібліогр. довідник / Держ. ком. Ради Міністрів УРСР по пресі, Кн. палата УРСР ; [уклад. А. І. Козлова [та ін.] ; редкол.: В. М. Скачков, М. І. Багрич, А. І. Козлова]. – Харків : РВВ Книжкової палати УРСР, 1965 – Газети. – 1965. – 574 с.

6. *МакКомбс М.* Встановлення пріоритетів: масмедії та громадська думка ; пер. з англ. / М. МакКомбс. — К. : «К. І. С. », 2007. – 256 с.



Навчальне видання

Методичні вказівки до лекційних, практичних занять  
та самостійної роботи  
з дисципліни «Науковий практикум зі спеціальності»  
для студентів ОКР «магістр» спеціальності «Журналістика»  
денної, заочної та дистанційної форм навчання

Відповідальний за випуск О. Г. Ткаченко

Редактор О. П. Садовнікова  
Комп'ютерний набір І. Г. Чорій  
Комп'ютерне верстання В. О. Садівничий

Підп. до друку \_\_\_\_\_.2014, поз.  
Формат 60x84<sup>1</sup>/<sub>16</sub>. Ум. друк. арк. 1,17. Обл.-вид. арк. 0,85. Тираж \_\_ пр.  
Собівартість вид. грн к.

Видавець і виготовлювач  
Сумський державний університет,  
вул. Римського-Корсакова, 2, м. Суми, 40007  
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3062 від 17.12.2007.